

O naši stanovski organizaciji.

(Govoril na XXIX. občnem zboru „Slov. učit. društva“ dne 28. grudnia 1897

E. Gaugl.)

(Konec.)

Gospoda moja, če pogledamo danes v vrste človeštva, vidimo, kako se vse giblje, kako vse živi! Vsi stanoví teže po izboljšanju svojega gmotnega stanja in se poslužujejo v dosego svojih namenov in zahtev vseh dopustnih in često tudi nedopustnih sredstev. Igra se dandanes na velikem prizorišču velika igra, v kateri nastopa, raste v moči in pada, zmaguje in podlega zdaj ta, zdaj oni izmed vesoljnega človeštva. Spominjam se besed, ki jih je zapisal „Tovariš“ l. 1896. na 221. strani: „Kdor je poklican, da deluje v javnosti, ta mora paziti pred vsem, da ne zaostane za tekom časa, v katerem živi, da paralelizuje svoje razmere in potrebe z razmerami in potrebami dobe, v kateri mu je delovati: on mora napredovati vsestranski, napredovati v svoji nabrazbi, t. j. duševno, napredovati v svojem gmotnem položaju, t. j. materijelno.“

In resnično je tako! A pogledjmo sedaj sami sebe. Govoril sem doslej o vsem, kar je doseglo naše učiteljstvo do danes zase in za ljudsko šolstvo sploh. Vprašati se pa moramo, gospoda moja, ali bo mogoče tako delovanje tudi v bodoče? Ali nam bo mogoče ob tem, kar imamo danes in ob tem, kar nam bodo privrgli, živeti v teh časih, ko je prikipele do viška teženje po samosvojesti, po oprostivni iz jarma bede in služabništva, po zasluženem plačilu, ki omogoči človeku živiti sebe in — če jo ima — družino svojo — ali nam bo mogoče, da vstrajamo v bodočnosti? Ali je mogoče, da ne zaostanemo za napredovanjem drugih stanov, ako nimamo sredstev za to? Mislím, da, gospoda moja, in prepričan sem, da mislite tudi vi tako. V tem težkem položaju si pomagamo sami, kolikor si pač moremo pomagati. A ta pomoč ne more trajati večno, ker se končno izrabí tudi največja žilavost, in ob samem navdušenju za stvar, za katero se razvnamo vsi — za duševni napredek našega naroda, za srčno blaženje njegovo — ob samem tem navdušenju ne more živeti nihče! Cena bi bila sicer taka hrana, a nemogoča je. Če se nas torej ne podpre tako, kakor je utemeljena naša potreba, bo resnično naš stan brez bodočnosti, kakor govore one besede stan, ki ne more zadostiti potrebam, katere mu stavi napredujoče človeštvo. Znano je namreč vsem, da nimamo mladega naraščaja. Stari učitelji odmirajo, a žalostna resnica je, da odmirajo tudi učitelji v moški dobi, v najlepših letih, ko bi delovali lahko še dolgo vrsto let, če bi živeli v drugačih materijelnih razmerah, nego je to v resnici dandanes. Ne čudimo se sami, čudijo se tudi neučitelji, kako je še mogoče, da živimo, da žive zlasti oni, ki imajo ženo in otroke. Znani so slučaji, da šola in vzgaja učitelj s 450 gld. letne plače po več otrok v mestu, a doma živi še sam z ostalo družino. Kako je to mogoče? Pač samo na ta način, da si nalaga oče preveč dela, da ne stradajo on in žena in deca, da izrablja telesne in duševne moči do skrajnosti, da mora prezgodaj leči v grob in ostaviti svojce v tem bednem življenju.

Takim osirotelim rodbinam priskoči na pomoč „Vdovsko učit. društvo“, ki si ga je ustanovilo naše učiteljstvo ter nabralo s pritrganjem uborne plače velik kapital nad

50000 gld. Iz tega kapitala zajemajo vdova in otroci izdatno podporo, da jim ni treba beračiti kruha in obleke. To društvo je pač najlepši znak zdrave naše organizacije, to društvo je plemeniti čin medsebojnega prijateljstva in ljubezni, to je naš ponos, ki nam dela čast tudi v neinteresovanih krogih.

Kaj pa bo, gospoda moja, če bo šlo leto za letom tako, kakor se je zgodilo to zadnji dve leti, da se odtegne skoro sleharni učiteljski kandidat po dovršeni maturi učiteljskemu stanu? Priznati moramo, da imajo prav, saj dobe povsod, kamor se obrnejo, boljši in lažji kruh, nego bi se jim rezal med nami. A kaj bo z našim stanom, če ne pride nihče na izpraznjena mesta? Ali ni to najglasnejši in najjasnejši govor, ki veli, da je treba resno misliti na izboljšanje našega gmotnega stanja, ker bodo ostale končno naše šole brez učiteljev?!

Pa recimo, da ostane vendar kdo pri tem, za kar se je odločil. Večina učiteljev je kmetiškega rodu. Le z velikim naporom, ob bedi in postranskih poslih so se izšolali in ko dovršijo pripravnico, nimajo drugega v rokah nego samo zrelostno izpričevalo. To mu pač pomaga, da ga nastavijo kam, a ne pomore mu, da bi si mogel z njim nabaviti najpotrebnejših reči, ki jih rabi zlasti učitelj, katerega pošljejo na jednorazrednico. Znan mi je slučaj, da je bil imenovan tak siromak brez vsake podpore učiteljem na šolo, kjer je imel tudi prsto stanovanje. In prišel je s kovčgom v roki in z nekoliko zakrpanim perilom v njem na svoje mesto. Nadučitelj mu pokaže sobo, ki mu je bila odločena za stanovanje. Ali soba je imela tla in strop in štiri prazne stene z okni in vrati — drugega nič. Kaj mu pomaga tako stanovanje? V žepu nič — v sobi nič, to je žalostno! Kovčeg je postavil pokonec, sedel nauj, podprl z rokami melanholično glavo in gledal skozi okno venkaj v živi svet ter si mislil, kako je pač drugače onim, ki lepo dobro večerjajo ter polože trudne kosti svojega rojstva na mehko posteljo k sladkemu počitku. —

To je prav žalosten pričetek učiteljevanja, ki zagreni lahko mlademu človeku vse veselje do stanu.

Takim nesrečnikom bi se pomagalo lahko, ko bi imeli svojo učiteljsko denarno zadrugo, katere ustanovitev je izprožil, če se ne motim, tovariš Jaklič iz Dobropolj v 8. številki lanskega „Tovariša“. Pa ni samo ta vzrok, ki utemeljuje potrebo take denarne zadruge. Jaklič piše v onem članku: „Saj veste, kako je ob boleznih, selitvi i. t. d. Koliko pa jih je, ki bi rekli: jaz imam za tak slučaj denar v žepu.“ Treba bo vsekakor misliti prihodnjemu odboru „Slov. učit. društva“, ki bo voljen danes, kako bi se obistinila ta misel, ki bo zopet napredek v naši organizaciji, in katere uresničenje bo v veliko korist in podporo našemu učiteljstvu.

Če se ustanovi ta denarna zadruga, si bo pridobilo naše „Slov. učit. društvo“ jedno zaslugo več za našo organizacijo. Iz tega društva je zraslo do danes „društvo za zgradbo našega konvikta“, in v njem se je porodila „Cesar Franc Jožefova ustanova“. Obe podjetji se razvijata lepo, kar je zopet krasno izpričevalo o naši solidarnosti in organizaciji. Kakor se čuje, in kakor kažejo tudi dejanja, nam bode odpovedal jeden del našega telesa ob teh dveh plemenitih in dobredelnih podjetjih svojo podporo, na katero smo računali zanesljivo in smo bili prepričani, da se ne bodo maščevali v našem stanu zbudjeni sovražniki tako, da bodo nasprotovali tako važnima napravama, ki sta eminentno humanitarnega značaja. Motili smo se!

Toda — dasi nam je žal — vendar ne obupavamo. Oni, ki so si pritrjavali doslej od ust, bodo delali takisto in še z večjo požrtvovalnostjo v bodoče. Saj če se ozre učitelj na ljubo dete svoje, ki se ozira plamenečih, živih oči tako zaupno nanj, takrat — mislim — mu zatrepeče srce v skrbeh za to drobno stvarco, in oče stori vse, da omogoči ljubljencu svojemu dobro vzgojo, da ga izšola ter mu tako pomaga do lepše in boljše bodočnosti. Pa tudi mi, ki nismo očetje in ki morda tudi ne bomo, ki pa čutimo in umejemo skrb ljubečih src, hočemo — dasi ne bomo užívali sami koristi — pripomoči po svoje k uresničenju človekoljubnih podjetij. Tako bomo dosegli s pomočjo božjo in s svojih prijateljev in prijateljic podporo končno to, kar želimo vsi.

Letos se bomo že prepričali, koliko koristi bomo imeli od gospodarskega programa, ki nam ga je sestavil in oživotvoril tovariš Dimnik. Ta gospodarski program, kakoršnega imajo tudi učitelji v drugih mestih, kakor n. pr. na Dunaju in v Pragi, nam bo nadomestil v presežni meri to, kar izgubimo pri onih, ki nam bodo odrekli podporo.

Končno še nekaj!

Pri raznih občnih zborih našega društva se je že razpravljalo o ustanovitvi deželnega učiteljskega društva. To vprašanje smo razreševali že večkrat, a nismo mogli priti do končnih sklepov. V zadnjem času sem razmišljal to stvar tudi jaz in sem dospel do zaključka, da nam prav za prav ni treba ustanavljati takega društva, ker ga že imamo v „Slov. učit. društvu.“ Če prečitamo pazno društvena pravila, prevedimo precej, da je resnična moja trditev. § 1. pravi: Namen društva je: duševno podpirati slovensko ljudsko šolstvo. Ta svoj namen dosega društvo s tem, kar nam pravi § 3.: a) prireja javna predavanja in koncerte ter sklicuje shode, pri katerih se razpravlja in sklepa o vzgoji in pouku šolske mladine, kakor tudi o dolžnostih in pravicah učiteljstva; b) pošilja v tem zmislu peticije in resolucije višjim oblastvom, v to svrhu c) izdava svoje glasilo, knjige in tiskovine . . . i. t. d. Kolikor si domišljam, je izpolnovalo naše društvo to svojo obsežno nalogo vedno zvesto in natančno ter je opravljalo na ta način isti posel, kakor bi ga opravljalo deželno učit. društvo. Naše društvo ni lokalno društvo, ampak združuje v sebi skoro vse kranjsko učiteljstvo, vsa okrajna učiteljska društva, ki so naročena na društveno glasilo — torej je faktično že deželno učiteljsko društvo. Da je to res, se je pokazalo zlasti letos, ko je sestavil društveni odbor spomenico o uredbi naših plač, jo predložil deželnemu odboru ter storil tudi druge potrebne korake, da pribori količkaj izboljšanja našemu gmotnemu stanju. Česar pa še ni mogel storiti doslej, to bo storil odbor, ki mu boste, gospoda moja, poverili danes društveno vodstvo. Tudi svoje glasilo ima društvo, glasilo, ki vrlo zastopa naše koristi in ki se je ojačilo do danes toliko, da bo začelo — v dosego popolne naše organizacije — izhajati z novim letom po trikrat na mesec. In prepričan sem, da bo delovalo društvo, tako tudi v bodoče, saj izročite njega vodstvo vedno rokam onih tovarišev, katerim zaupate. Če bi pa ti, ki jih volite, gospoda moja, ne izvrševali svojih dolžnosti, temu se odpomore lahko!

Dovolite, gospoda moja, da vam izrečem k sklepu še poslednjo svojo misel. Pri letošnjem zasedanju deželnega zbora kranjskega pride v razpravo tudi regulacija naših plač. Kolikor nam svedočijo informacije, se ne bodo

uredile naše plače tako, kakor jih kaže naša spomenica, ker pravijo, da nima dežela za to potrebnih denarnih sredstev. Znamenja torej kažejo, da ne bomo smeli še mirovati, temveč delati bomo morali toliko časa z vso vstrajnostjo in odločnostjo, da dosežemo to, kar nam gre. Saj več tudi ne zahtevamo. Mislim torej, da ne bo drugače, kakor da napravimo v Ljubljani tekom prihodnjega leta vseučiteljski shod, kakor so ga priredili štajerski tovariši dne 26. velikega travna 1896. l. v Gradcu. Tu bomo še enkrat razkrili svoje težnje, želje in potrebe ter se bomo pomenili javno, kako nam je postopati v bodoče v dosego svojih pravic. O tej stvari imam razne nazore in misli, ki jih pa razkrijem o svojem času.

Želim samo, da bi ostali vsi, kolikor nas jedini želja in teženje po vsestranskem napredku in izboljšanju našega stanu in šolstva, zvesti v pravi kolegijalnosti, da bi se shajali večkrat k posvetovanjem in prijateljskim razgovorom ter tako krepili med seboj krepko vez čistega prijateljstva. Nujna potreba se mi torej zdí, da si omislimo v Ljubljani posebno društveno sobo, ki bo odprta in dostopna vedno vsem, ki so dobre volje! Dostikrat pride tovariš s kmetov v mesto, a ne ve, kje dobi koga, da bi se pogovoril z njim. Tako bo drugače potem tudi na to stran.

Razvideli ste torej, gospoda moja, da smo organizovani slovenski učitelji dobro, da smo storili v teh letih, kar delujemo v blagor slovenski domovini, veliko. A v sebi čutimo moč, ki nas bo jačila in vodila tudi v bodočih dneh. Bog pa naj blagoslovi delo našega uma in srca! (Glasno in dolgotrajno ploskanje.)

Stavim v razpravo te-le resolucije, ki se mi zde važne tudi za bodoče čase:

1. „Slov. učit. društvo“ je sklenilo na svojem občnem zboru dne 28. grudna 1897, da pripoznava potrebo vseučiteljskega shoda, ki se naj vrši tekom leta 1898. in za katerega uresničenje naj poskrbi na tem občnem zboru voljeni društveni odbor. (Sprejeto.)

2. „Slov. učit. društvo“ je faktično deželno učiteljsko društvo, ker zastopa vsestranske koristi vsega kranjskega učiteljstva. (Sprejeto.)

3. Društvenemu odboru se naroča, da poskrbi kolikor mogoče hitro društveno sobo ter naj stopi v ta namen v dogovor in zvezo z „Vdovskim učiteljskim društvom“, z „Narodno solo“ ter z „Društvom za zgradbo učiteljskega konvikta.“ (Sprejeto.)

4. Društvenemu odboru se naroča, da začne razmišljati o ustanovitvi učiteljske denarne zadrage ter naj stori vse potrebno, da se uresniči to podjetje. (Sprejeto.)

5. Društvenemu odboru se naroča, da poroča o vsem tem na prihodnjem občnem zboru, če pa čuti potrebo, naj skliče izredni občni zbor. (Sprejeto.)

XXIX. občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

(Dalje.)

2. Poročilo tajnikovo.

(Poročevalec E. Gangl.)

Slavni zbor! Ker je že tako stara navada, ste se sešli danes k občnemu zboru, da vam poročamo, kako smo se izkazali vrednega onega zaupanja, ki ste nam ga dali s tem, da ste nas volili na lanskem občnem zboru, ki se je vršil dne 29. grudna l. 1896. na